

Kunnskapsminister Kristin Halvorsens tale ved PALS-konferansen i regi av Atferdssenteret, Oslo 16. september 2010.

PALS: Positiv atferd, støttende læringsmiljø og samhandling skolen

- Skoleelever utgjør bare 20 prosent av befolkningen, men de representerer 100 prosent av framtida vår!
- Den faglige opplæringa er svært viktig, men skolen er mer enn fag. Den skal også bidra til at elevene utvikler seg personlig og sosialt. Opplæringens mål er å ruste barn, unge og voksne til å møte livets oppgaver og mestre utfordringer sammen med andre.
- Den skal gi hver elev kyndighet til å ta hånd om seg selv og sitt liv, og samtidig overskudd og vilje til å være noe for andre.
- Vi skal snakke om et veldig viktig tema: hva vi kan gjøre for å styrke arbeidet med læringsmiljøet og mot mobbing.
- Antallet deltakere (ca 750) viser at mange er opptatt av dette.

1. Situasjonen

Elevundersøkelsen:

- Resultatene fra Elevundersøkelsen 2010 kom for noen måneder siden. Undersøkelsen viser blant annet at:
 - Trivselen i norsk skole har økt fra 2009. I 2010 svarer ca 40 % av elevene at de trives svært godt, mot ca 37 % i 2009.
 - Det er færre elever enn tidligere som rapporterer at de blir forstyrret av at andre elever lager bråk og uro, og det er færre elever som rapporterer om at de selv lager bråk og uro.

- Dette er gode nyheter.
- Men, andelen elever som opplever mobbing er fortsatt stabil. Det er en liten reduksjon i andelen elever som opplever mobbing flere ganger i uken, men samlet er det liten endring i mobbetallene.
- Fortsatt er det slik at ca 5 % av elevene opplever mobbing en gang i uken eller mer. Dette er snakk om gjentatt mobbing og er alvorlig.
- Det er 1 av 20 elever. Overført til denne salen betyr det 38 av dere (hvor mange rader?)
- Mye av mobbingen skjer skjult. Digital mobbing blir stadig mer utbredt. Ifølge Medietilsynet oppgir 10 % av barn i alderen 9-16 år at de har blitt mobbet gjennom elektroniske medier, mens 6 % oppgir at de har blitt mobbet eller truet via mobilen.
- Trolig er det mange av de samme som blir mobbet på skolen som blir mobbet i fritiden.
- Mobbetallene er for høye!

2. Hvorfor er læringsmiljøet så viktig?

Konsekvensene av mobbing

- Mobbing kan settes i sammenheng med en rekke helseplager og er en vesentlig risikofaktor for psykiske plager.
- Langtidsutviklingen for de som blir mobbet er nedslående. Vanlige psykiske plager etter lenger tids mobbing er engstelse, depresjon, ensomhet og rastløshet. Lav selvtillit og selvmordstanker er ikke uvanlig.
- Langtidsutviklingen for mobberne er også nedslående. En betydelig andel av mobbende gutter er dømt for kriminelle handlinger før de fyller 25 år, andelen er 3-4 ganger høyere enn for aldersgruppa generelt.

- For både gutter og jenter er mobberne overrepresentert blant personer som i voksen alder sliter med rusproblematikk, arbeidsledighet og konfliktfylte relasjoner til partnere og samfunnet rundt seg.
- Det viser at i mobbesaker er alle tapere.

Betydningen av læringsmiljøet for læring:

- Å skape et godt læringsmiljø er verdifullt.
Verdifullt for den enkelte elev. Ved for eksempel å redusere mobbetallene betyr det at det er færre som trenger å grue seg til skolen hver eneste dag. Det blir flere elever som opplever trygghet og inkludering, og flere barn som får en positiv skolehverdag.
- Verdifullt for tidsbruken. Mange lærere opplever at mye tid går med til å håndtere bråk og uro og at dette går utover tiden som skal benyttes til undervisning (jf stortingsmelding om tidsbruk).
- Ikke minst verdifullt for elevenes læring. Det er en sammenheng mellom læringsmiljø og læringsutbytte. Det er vanskelig å konsentrere seg og lære når det er mye bråk, uro og mobbing.
- En ny forskningsrapport fra NOVA viser at det er en sammenheng mellom læringsmiljøet og elevenes prestasjoner på skolen.
- Skoler som klarer å skape gode læringsmiljøer og et godt læringsklima oppnår også gode læringsresultater.
- Et annet interessant funn i rapporten er at dette begunstiger alle elevgrupper. Skoler som oppnår gode resultater for elevene sine, trekker opp resultatene for alle elevgrupper.

- Det kan se ut som om kjønn, minoritetsstatus og foreldrenes utdanningsbakgrunn, faktorer vi vet har stor betydning på prestasjoner, har mindre å si for elevenes prestasjoner på skoler hvor elevene rapporterer om godt læringsmiljø og læringsklima.
- Gode læringsmiljøer *kan* føre til at sosial bakgrunn får noe mindre betydning for skoleprestasjoner, og at prestasjonsforskjeller mellom ulike elevgrupper minker.
- Mange av de som lager mest bråk og uro i klassen er også de som sliter mest faglig. For mange kan det å slite i fagene føre til at de bruker den energien som kunne blitt brukt til læring til destruktiv atferd.
- Vi vet også at det ofte er slik at både de som mobber og de som blir mobbet sliter faglig.
- Samtidig vet vi at det er en klar sammenheng mellom hvordan du presterer på lavere trinn og frafall i videregående. De som presterer svakt på lavere trinn har mye høyere risiko for å falle fra på videregående.
- Skal ikke si mye om frafall, selv om det er et utrolig viktig tema.
- Men, poenget er å se på læringsmiljøet i en større sammenheng. Atferdsproblemer og faglig prestasjoner henger ofte tett sammen.
- Må klare å ta tak i atferdsproblemer fra starten av, og følge de opp på en skikkelig måte slik at både det faglige og sosiale blir ivaretatt.
- Akkurat som med frafall må det fokuseres på tidlig innsats!

3. Hvordan jobbe godt med læringsmiljøet?

- Situasjonen i norsk skole viser at det er et behov hos skoleeiere, skoleledere og lærere for veiledning og støtte til arbeid med læringsmiljøet.

Programmer

- Én måte å arbeide med læringsmiljøet på er å benytte seg av ulike typer programmer.
- Det er mange programmer i bruk i skolene i dag som tar sikte på å bidra til å skape bedre læringsmiljøer, mindre problematferd og mobbing. For eksempel PALS, Olweus og Zero.
- I rapporten "Forebyggende innsatser i skolen" fra 2006 har Utdanningsdirektoratet sett på effekten av en rekke programmer som benyttes i skolen.
- PALS er et av flere programmer som regnes for å ha god dokumentert effekt
- I en svært omfattende undersøkelse utført av The Campbell Collaboration i 2010 tar man for seg flere hundre internasjonale mobbeprogrammer, deriblant flere norske, og ser hvilke programmer som har effekt, og hva som virker i programmene.
- Undersøkelsen viser at skolebaserte anti-mobbeprogrammer ofte er effektive.
- Det er enkelte elementer i programmene som synes å være spesielt viktig. Disse elementene er blant annet:
 - Samarbeid mellom ulike faggrupper
 - Informasjon og opplæring av foreldre
 - Tilsyn i skolegården
 - Langsiktighet og gjennomføring
 - Fungerer best på eldre barn

- Programmer kan være en god måte å jobbe med læringsmiljøet på, men sett at bruken av programmer i skolene er fallende. Det er stadig færre nye skoler som velger å benytte seg av dem.
- Vi vet per dags dato ikke nok om hvorfor så få nye skoler ønsker å benytte et program. Derfor vil det være nyttig å få vite mer konkret om hvorfor bruken av programmer synker.
- I en spørreundersøkelse til Skole-Norge som går til høsten vil Utdanningsdirektoratet hente inn data på hvorfor skolene velger bort bruk av programmer.

Jobbe med læringsmiljøet uten programmer

- Det finnes andre måter å jobbe med læringsmiljøet på.
- At skoler ikke benytter et program trenger ikke bety at de jobber dårlig! Mange skoler arbeider etter de samme prinsippene som programmene bygger på.
- Det viktigste skoler kan gjøre i forhold til læringsmiljøet er å arbeide langsiktig og systematisk med god forankring på alle nivå.
- Enten dette er gjennom et etablert program eller gjennom egne opplegg bør alle skoler ha en langsiktig, helhetlig og systematisk plan for sitt læringsmiljøarbeid.

Kontinuerlig arbeid gir godt læringsmiljø

- Jeg ser at dere senere i dag skal snakke om betydningen av skolens implementering og oppfølging av PALS.
- Det er utrolig viktig uansett om man benytter et program eller andre metoder! Det hjelper ikke om man har et program, som for eksempel PALS, hvis man kun benytter seg av dette på papiret og ikke i praksis.

- Det viser Campbell rapporten helt tydelig. Det er langsiktighet og konstant oppfølging som gir resultat.
- Skolene er nødt til kontinuerlig å arbeide med læringsmiljøet. Det hjelper ikke med fine planer og programmer hvis de ikke blir skikkelig fulgt opp over tid.
- Må ha færre korte ”stunts” og flere langsiktige planer.
- Derfor viktig at vi bidrar med veiledning til skolene i hvordan de best kan jobbe med læringsmiljøet.

Bedre læringsmiljø

- I desember i fjor ble satsningen *Bedre læringsmiljø* lansert. Målet med satsingen er at alle elever skal oppleve et godt og inkluderende læringsmiljø som fremmer deres helse, trivsel og læring. Delmålet for satsingen er at alle kommuner, fylkeskommuner og skoleledere skal ha et forsvarlig system som sikrer elevenes læringsmiljø.
- Som del av satsinga er det utvikla et veiledningsmateriell som tar for seg temaer som tar for seg områder vi vet har stor betydning på læringsmiljøet. For eksempel:
 - Klasseledelse
 - Relasjoner lærer-elev
 - Mobbing
 - Sosial kompetanse
 - Samarbeid hjem-skole
- Mange skoler har lyst til å arbeide med læringsmiljøer, men vet ikke hvordan. Materiellets formål er derfor å rettlede skolene i hvordan systematisk og helhetlig arbeid med læringsmiljø kan foregå. Og slik bidra til at skolen settes i stand til å etterleve kap 9a i opplæringsloven.

Ledelse er nøkkelen til godt læringsmiljø:

- For å få til et kontinuerlig og systematisk arbeid må vi ha gode ledere. God ledelse er en forutsetning for godt arbeid med læringsmiljøet.
- Rektor har et overordnet ansvar for læringsmiljøet på skolen og for å sørge for at arbeidet med læringsmiljøet blir skikkelig fulgt opp. Vi trenger rektorer som er dette ansvaret bevisst og som har den kompetansen som er nødvendig for å lede skolens læringsmiljøarbeid på en god måte.
- Vi har derfor styrket vektleggingen av læringsmiljø i den nye rektorutdanningen. Dette er nå et av hovedområdene i det nye utdanningstilbudet.
- Den nye rektorutdanningen er et tilbud til alle nytilsatte rektorer, og rektorer uten slik utdanning fra før.
- Målet er at dette skal gjøre rektorer i bedre stand til å utføre lederansvaret sitt og skal sørge for at alle rektorer bygger opp kompetanse og forståelse for hvordan et godt læringsmiljø bygges og opprettholdes.
- Skoleledelse er viktig, men vi vet også at det er en faktor som har spesielt stor betydning for læringsmiljøet.

Klasseledelse!

- Gjennom ledelse av klassen legges grunnlaget for relasjoner både mellom elever og mellom lærer og elev. Dette bidrar videre til det helhetlige læringsmiljøet både i en klasse og på skolen som en helhet.
- Forskning viser at lærerens arbeid som leder av klassen er den enkeltfaktoren som har størst betydning for læringsmiljøet og dermed elevenes læring.
- Annen forskning har vist at den viktigste kompetansen en lærer kan ha for å øke læringsutbytte hos elevene er

kompetanse om å lede klasser og kompetanse til å inngå i sosiale relasjoner med elevene.

- Derfor er en av de viktigste tingene vi kan gjøre i forhold til læringsmiljøet, og læringen, å gi lærerne nødvendig kompetanse og ressurser til å bli gode på å lede klasser.
- For de fremtidige lærerne har vi nå innført et fag som heter *Pedagogikk og elevkunnskap*. Her blir det lagt vekt på kompetanse til å ta vare på sosiale forhold og relasjoner og til å bidra til dialog mellom elever.

Nytt tiltak:

- Satt av 6 millioner kroner for å utvikle etterutdanningstilbud for lærere i klasseledelse. Dette vil gi flere lærere sjansen til å forbedre denne viktige kompetansen.

4. Avslutning

- Læringsmiljøet kan ikke ses isolert! Læringsmiljøet er noe av det viktigste skolen kan jobbe med. Gode læringsmiljøer gir ringvirkninger utover bare læringsmiljøet. Gode læringsmiljøer gir trivsel, motivasjon, helse og læring.
- Sagt i tidligere sammenhenger og sier igjen:
Alle må dra lasset om vi skal få bedre læringsmiljøer og redusert mobbing. Jeg som kunnskapsminister skal fortsette å gjøre mitt. Læringsmiljøet har vært et satsningsområde for meg, og jeg skal fortsette å holde trykket oppe.
- Men vi er helt nødt til å få med alle kommuner, skoleledere og lærere med på lasset. Det virkelige arbeidet må og skal gjøres lokalt.
- Vi er avhengig av dere. Jeg vil oppfordre alle i salen til å ta tak i dette.
- I PALS-systemet benyttes det BRA!-kort som positiv tilbakemelding til elevene. Jeg syns alle dere fortjener et BRA!-kort som en positiv

tilbakemelding på det arbeidet dere alle har gjort på deres respektive skoler.